

**Рекомендації Національного банку України
щодо складання інформаційної довідки
про умови та порядок діяльності платіжної системи
(з питань регулювання діяльності на платіжному ринку)**

I. Рекомендації щодо оформлення та подання інформаційної довідки про умови та порядок діяльності платіжної системи до Національного банку України

Національний банк України (далі – Національний банк) розглядає документи, які подаються до Національного банку відповідно до Положення про реєстрацію платіжних систем, учасників платіжних систем та технологічних операторів платіжних послуг, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 26.09.2022 № 208 (далі – Положення № 208), для реєстрації та внесення до Реєстру платіжної інфраструктури (далі – Реєстр¹) відомостей про платіжну систему, учасника платіжної системи та технологічного оператора платіжних послуг або в разі внесення змін до цих документів (далі – документи) протягом строку, визначеного Положенням № 208.

Документи, що подаються до Національного банку в межах здійснення процедур згідно з Положенням № 208, мають відповідати вимогам розділу II Положення № 208.

Документи до Національного банку подаються в один із таких способів:

1) у паперовій формі з одночасним обов’язковим поданням сканованих копій цих документів на цифрових носіях інформації (USB-флешнакопичувачах) або засобами електронного зв’язку, що використовуються Національним банком для електронного документообігу;

2) у формі електронного документа та/або електронної копії оригіналу документа в паперовій формі – електронним повідомленням на офіційну електронну поштову скриньку Національного банку – nbu@bank.gov.ua або іншими засобами електронного зв’язку, що використовуються Національним банком для електронного документообігу.

Документи в паперовій формі мають бути прошиті, пронумеровані, підписані уповноваженим представником заявника або особою, яка видала ці документи, та не містити виправлень або неточностей.

Документи, що подаються до Національного банку у формі електронного документа та/або електронної копії оригіналу документа в паперовій формі, мають

¹ Реєстр платіжної інфраструктури – електронний реєстр, що ведеться Національним банком України за допомогою відповідного комплексу організаційно-технічних засобів, у якому зазначаються відомості про надавачів платіжних послуг та інших осіб, відомості про яких підлягають включенню до Реєстру відповідно до Закону України “Про платіжні послуги” (пункт 79 частини першої статті 1 Закону України “Про платіжні послуги”).

створюватись у вигляді файлів, що містять відскановані з паперових носіїв зображення документів високої якості.

Сканування з паперових носіїв зображення документів здійснюється з урахуванням таких вимог:

формат готового файла – pdf;

сканована копія кожного окремого документа зберігається як окремий файл;

файл повинен мати коротку назву латинськими літерами, що відображає зміст та реквізити документа; документи, що містять більше однієї сторінки, скануються в один файл; роздільна здатність сканування не нижче ніж 300 dpi.

Рекомендується, щоб документи мали наскрізну порядкову нумерацію пунктів, пронумеровані глави / розділи (за потреби), а також сторінки.

II. Загальні вимоги до інформаційної довідки про умови та порядок діяльності платіжної системи

Інформаційна довідка про умови та порядок діяльності платіжної системи (далі – Інформаційна довідка) не повинна містити положень, що суперечать законодавству України, зокрема Закону України “Про платіжні послуги” (далі – Закон), нормативно-правовим актам Національного банку, прийнятим на виконання Закону.

В Інформаційній довідці потрібно використовувати терміни та визначення відповідно до термінів і визначень, наведених у законодавстві України, зокрема Законі та нормативно-правових актах Національного банку.

В Інформаційній довідці має бути зазначено найменування платіжної системи та надано її визначення відповідно до положень пункту 59 частини першої статті 1 та статті 71 Закону із зазначенням її ознаки (внутрішньодержавна²/ міжнародна³). Платіжна система повинна відповідати вимогам, визначеним у пункті 59 частини першої статті 1 та статті 71 Закону, а саме: це повинна бути система для виконання платіжних операцій із формальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи, платіжна система має включати три і більше прямих учасників, не враховуючи оператора платіжної системи та розрахункового банку, якщо вони виконують функцію учасника платіжної системи.

В Інформаційній довідці має бути зазначено перелік платіжних послуг, які учасник платіжної системи може надавати з використанням цієї платіжної системи

² Внутрішньодержавна платіжна система – це платіжна система, в якій оператором платіжної системи є резидент та яка здійснює діяльність і забезпечує виконання платіжних операцій виключно в межах України.

³ Міжнародна платіжна система – це платіжна система, в якій оператором платіжної системи є резидент або нерезидент та яка здійснює діяльність на території двох і більше держав, однією з яких є Україна, і забезпечує виконання платіжних операцій у межах цієї платіжної системи, у тому числі з однієї держави до іншої.

своїм користувачам. Наприклад: послуги з емісії платіжних інструментів / платіжні послуги з випуску та виконання платіжних операцій з електронними грошима / послуги з переказу коштів без відкриття рахунку тощо.

У разі здійснення в платіжній системі платіжної операції з використанням електронних грошей в Інформаційній довідці потрібно зазначити особу, яка є емітентом електронних грошей, та назву електронних грошей, що використовуються.

Якщо передбачається здійснення платіжних операцій за участю кількох платіжних систем, про це слід чітко зазначити в положеннях Інформаційної довідки.

Інформаційна довідка повинна містити актуальну інформацію про функціонування платіжної системи. Не рекомендується зазначати опис послуг, які в платіжній системі не надаватимуться.

Інформаційна довідка має містити, зокрема, запевнення про відповідність інформації в Інформаційній довідці затвердженим положенням правил платіжної системи, а також дату та номер рішення про затвердження правил чи інших документів, на які наявні посилання в Інформаційній довідці. Потрібно розмежовувати посилання на правила платіжної системи, на основі яких написана Інформаційна довідка, та на текст самої Інформаційної довідки.

III. Рекомендації щодо положень, які повинна містити Інформаційна довідка

1. Організаційна структура платіжної системи із зазначенням функцій кожного суб'єкта платіжної системи

Інформаційна довідка повинна визначати організаційну структуру платіжної системи та функції кожного із суб'єктів платіжної системи (крім користувачів).

Відносини між суб'єктами платіжної системи регулюються укладеними між ними договорами з урахуванням правил платіжної системи з дотриманням вимог законодавства України.

Суб'єкти платіжної системи (крім користувачів) діють відповідно до правил, встановлених оператором платіжної системи.

Суб'єктами платіжної системи є:

1) оператор платіжної системи⁴.

Потрібно зазначити інформацію про юридичну особу, що виконує функції оператора платіжної системи, її найменування, організаційно-правову форму.

⁴ Оператор платіжної системи – юридична особа, яка встановлює правила платіжної системи, виконує інші функції для забезпечення функціонування платіжної системи та несе відповідальність за діяльність цієї платіжної системи відповідно до її правил та вимог законодавства (пункт 49 частини першої статті 1 Закону).

Якщо оператор платіжної системи виконуватиме функції учасника платіжної системи, технологічного оператора, то в Інформаційній довідці має бути зазначено, що на нього поширюватимуться положення Інформаційної довідки, які стосуються діяльності учасника платіжної системи, технологічного оператора. Також потрібно врахувати, що оператор платіжної системи може здійснювати платіжні операції в платіжній системі в разі наявності необхідних ліцензій та дозволів, які застосовуються до учасників;

2) розрахунковий банк⁵.

У разі наявності більше одного розрахункового банку в платіжній системі потрібно зазначити мету такого залучення.

Слід дотримуватися відповідності видів рахунків, визначених у статті 63 Закону, які відкриваються в розрахунковому банку учасникам платіжної системи, зокрема учаснику платіжної системи-банку в розрахунковому банку відкривається кореспондентський рахунок, учаснику платіжної системи – небанківському надавачу платіжних послуг – розрахунковий рахунок;

3) технологічний оператор платіжних послуг⁶ (далі – технологічний оператор).

В Інформаційній довідці зазначаються функції технологічного оператора в цій платіжній системі та найменування особи, яка виконуватиме ці функції [це може бути оператор платіжної системи (його структурна одиниця) або сторонній технологічний оператор].

Водночас потрібно врахувати вимоги статті 24 Закону, якими визначено, що: юридична особа має право здійснювати в Україні діяльність з надання послуг технологічного оператора лише після включення її до Реєстру;

банки мають право здійснювати в Україні діяльність з надання послуг технологічного оператора на підставі банківської ліцензії без включення до Реєстру;

оператор платіжної системи, який виконує функції технологічного оператора виключно для цієї платіжної системи, має право здійснювати таку діяльність без включення до Реєстру як технологічного оператора.

У разі залучення до платіжної системи стороннього технологічного оператора пропонуємо зазначати його повне найменування.

Якщо правилами платіжної системи передбачено використання учасниками послуг технологічного оператора, функції якого виконує виключно оператор або визначений оператором сторонній технологічний оператор, Інформаційна довідка повинна містити інформацію про це.

⁵ Розрахунковий банк – уповноважений оператором відповідної платіжної системи банк, що бере участь у проведенні розрахунків у платіжній системі (пункт 81 частини першої статті 1 Закону).

⁶ Технологічний оператор платіжних послуг – юридична особа, що надає послуги процесингу, клірингу або виконує операційні, інформаційні та інші технологічні функції, пов’язані з наданням платіжних послуг, без залучення коштів за платіжними операціями на свій рахунок (пункт 88 частини першої статті 1 Закону).

У разі надання права учасникам залучати окремих технологічних операторів Інформаційна довідка повинна містити інформацію про таке право учасників та функції таких технологічних операторів у платіжній системі;

4) учасники платіжної системи.

Потрібно зазначити, хто може бути учасником платіжної системи.

Відповідно до статті 73 Закону:

- учасниками внутрішньодержавної платіжної системи можуть бути надавачі фінансових платіжних послуг, які уклали договір участі в платіжній системі відповідно до правил цієї платіжної системи;
- учасниками міжнародної платіжної системи, в якій оператором платіжної системи є резидент, мають право бути надавачі фінансових платіжних послуг та юридичні особи-нерезиденти, що відповідно до законодавства країни своєї реєстрації мають право на надання відповідних платіжних послуг, які уклали договір участі в платіжній системі відповідно до правил цієї платіжної системи;
- надавачі фінансових платіжних послуг мають право укладати договори про участь у міжнародних платіжних системах, в яких оператором платіжної системи є нерезидент, відповідно до правил таких платіжних систем, якщо ці системи внесені до Реєстру.

В Інформаційній довідці слід зазначити вид участі в платіжній системі (прямі учасники, непрямі учасники).

Під час складання Інформаційної довідки потрібно врахувати, що непрямий учасник платіжної системи надає користувачам послуги з виконання платіжних операцій на підставі договору, укладеного з прямим учасником платіжної системи, якому надано право на укладання таких договорів оператором платіжної системи. У разі наявності договору в учасника з оператором платіжної системи такий учасник в розумінні статті 1 Закону є прямим учасником системи.

Пропонуємо використовувати термін “учасник”, коли мова йде і про прямого, і про непрямого учасника, та визначати вид участі, якщо йдеться лише про прямих чи непрямих учасників відповідно, а також використовувати поняття “Учасник, який надає послугу платнику / отримувачу” або “Учасник, який обслуговує платника / отримувача”.

Якщо в платіжній системі передбачається використання власних платіжних інструментів, що будуть емітуватися учасниками платіжної системи, то в Інформаційній довідці мають бути зазначені (зокрема, але не виключно): вимоги до емітента, еквайра, інших суб’єктів [у разі їх залучення до виконання платіжних операцій (наприклад: платіжний посередник, центр токенизації)]; підстави виникнення правовідносин та порядок здійснення розрахунків.

Також рекомендуємо передбачити в Інформаційній довідці положення про відповідальність учасників, користувачів платіжної системи, що беруть участь у здійсненні платіжних операцій.

Звертаємо увагу, що відповідно до пункту 92 частини першої статті 1 Закону учасник платіжної системи є юридичною особою, яка на підставі договору про участь у платіжній системі надає користувачам послуги з виконання платіжних операцій саме за допомогою цієї системи та відповідно до законодавства має право надавати такі послуги;

5) користувач платіжних послуг.

В інформаційній довідці слід чітко визначити особу користувача (фізична особа / юридична особа, або фізична особа-підприємець), яка отримує чи має намір отримати платіжну послугу як платник або отримувач (або обидва одночасно).

2. Умови участі в платіжній системі, а також порядок вступу та виходу з цієї системи

Інформаційна довідка має визначити, чи буде в платіжній системі застосована багаторівнева структура участі (можливість участі в платіжній системі прямих та непрямих учасників платіжної системи) та які юридичні особи можуть бути учасниками (банки та/або небанківські надавачі платіжних послуг тощо).

В Інформаційній довідці має бути описаний порядок вступу / виходу до/з платіжної системи та загальні критерії, яким повинні відповідати учасники. У критеріях участі в платіжній системі можуть бути передбачені вимоги до учасників платіжної системи щодо їхнього фінансового стану, технологічних можливостей та інші вимоги, що можуть впливати на безперервне функціонування платіжної системи.

У порядку вступу / виходу до/з платіжної системи доцільно визначити:

- порядок дій, які необхідно здійснити для вступу / виходу до/з платіжної системи;
- перелік документів, які потрібно подати для вступу / виходу до/з платіжної системи.

У порядку припинення участі в платіжній системі доцільно визначити:

- опис порядку виходу учасника (прямого / непрямого) з платіжної системи за власною ініціативою, а також за ініціативою оператора / прямого учасника через порушення учасником правил платіжної системи або якщо учасник більше не відповідає встановленим критеріям участі з наведенням виключного переліку підстав для прийняття такого рішення;
- порядок завершення платіжних операцій та здійснення заключних взаєморозрахунків у разі неможливості виконання учасником своїх функцій у платіжній системі.

Пропонуємо врахувати, що учасники платіжних систем мають право здійснювати в Україні діяльність лише після їх включення до Реєстру.

Учасник-резидент небанківський надавач платіжних послуг має бути авторизований на ті платіжні послуги, які буде надавати в цій платіжній системі.

Відповідно до частини третьої статті 10 Закону надавачі платіжних послуг, зазначені в частині першій цієї статті, мають право на провадження діяльності з надання фінансових платіжних послуг лише після отримання ними ліцензії Національного банку на надання фінансових платіжних послуг відповідно до Закону (крім банків) та за умови включення до Реєстру, якщо інше не передбачено Законом. Банки мають право надавати платіжні послуги на підставі банківської ліцензії та без включення до Реєстру (крім платіжних послуг з випуску та виконання платіжних операцій з електронними грошима).

Платіжні установи (крім малих платіжних установ), оператори поштового зв'язку та установи електронних грошей мають право надавати фінансові платіжні послуги, якщо вони є валютними операціями, лише за умови отримання ліцензії Національного банку на здійснення валютних операцій відповідно до Закону України “Про валюту і валютні операції” та в порядку, визначеному нормативно-правовими актами Національного банку (частина п'ята статті 10 Закону).

У разі залучення учасником платіжної системи комерційних агентів та/або посередників для здійснення платіжних операцій у платіжній системі, та/або третіх (юридичних) осіб для виконання окремих операційних функцій, пов'язаних із наданням платіжних послуг (далі – операційні функції), слід зазначити про це в положеннях Інформаційної довідки з урахуванням статей 25, 26, 86 Закону.

Пропонуємо також урахувати норми постанови Правління Національного банку України від 02.08.2022 № 168 “Про затвердження Положення про залучення комерційних агентів для надання фінансових платіжних послуг” (зі змінами) щодо переліку осіб, які мають право залучати комерційних агентів, та осіб, які можуть залучатися як комерційні агенти, а також переліку фінансових платіжних послуг, для надання яких можуть залучатися комерційні агенти.

3. Система управління ризиками в платіжній системі

Інформаційна довідка повинна містити положення про систему управління ризиками в платіжній системі.

Вимоги до систем управління ризиками платіжних систем визначені Положенням про порядок здійснення оверсайту платіжної інфраструктури в Україні, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 24.08.2022 року № 187 (далі – Положення № 187).

Під системою управління ризиками в платіжній системі слід розуміти комплекс заходів, спрямованих на забезпечення безперервності діяльності саме платіжної системи, а не оператора платіжної системи як юридичної особи. Рекомендується визначити перелік ризиків, притаманних платіжній системі

[правовий ризик, фінансові ризики (кредитний ризик, ризик ліквідності, загальний комерційний ризик, депозитарний ризик, інвестиційний ризик); розрахунковий ризик; операційний ризик, включаючи кіберризик; системний ризик та інші ризики, які оператор платіжної системи має право визначати як такі, що притаманні діяльності платіжної системи], та систему управління ними.

У разі наявності взаємозалежності між різними платіжними системами (наявності спільних учасників, обслуговування взаємозалежних установ на території України тощо) потрібно додатково доопрацювати систему ризиків у платіжній системі стосовно:

визначення, моніторингу та управління ризиками, на які платіжну систему наражають інші платіжні системи або треті сторони;

заходів управління ризиками, що виникають унаслідок зовнішніх операційних збоїв у взаємозалежних платіжних системах;

впливу ризиків, спричинених взаємозалежними платіжними системами і третіми сторонами;

координації безперервності діяльності між взаємозалежними платіжними системами;

встановлення операційних вимог та вимог щодо забезпечення безперервності діяльності до учасників платіжної системи.

4. Заходи для забезпечення безперервності діяльності платіжної системи

Під час складання Інформаційної довідки потрібно врахувати вимоги підпункту 4 пункту 47 розділу IV Положення № 208, що встановлюють обов'язкову наявність в Інформаційній довідці положень правил платіжної системи (та інших документів платіжної системи) про заходи для забезпечення безперервності діяльності платіжної системи, визначені Положенням № 187. Відповідні організаційні та технічні заходи щодо забезпечення безперервності діяльності платіжної системи містяться в розділі IV Положення № 187 та додатку до нього.

5. Урегулювання випадків неспроможності виконання учасниками платіжної системи своїх зобов'язань

В Інформаційній довідці потрібно описати порядок урегулювання випадків неспроможності виконання учасниками платіжної системи своїх зобов'язань, включаючи за наявності порядок створення та використання страхового фонду, гарантійного депозиту та інших документарних форм забезпечення зобов'язань.

Рекомендуємо в Інформаційній довідці в описі порядку створення / використання страхового фонду зазначити інформацію щодо установи,

у якій зберігаються кошти страхового фонду (розрахунковий банк або інша установа).

6. Види платіжних послуг

Необхідно визначити фактичний перелік платіжних послуг, що надаватимуться учасниками з використанням цієї платіжної системи.

Перелік видів платіжних послуг щодо назв видів платіжних послуг потрібно подавати відповідно до положень статті 5 Закону та з урахуванням вимог Положення № 208, а саме: із зазначенням ініціаторів платіжних операцій та отримувачів коштів за платіжними операціями (юридичні особи, фізичні особи та фізичні особи-підприємці), валюти платіжної операції (національна, іноземна), способу ініціювання платіжних операцій та виплати коштів за ними (готівковий / безготівковий спосіб, через пункти надання фінансових послуг / платіжні пристрої).

7. Схеми виконання платіжних операцій

7.1. Порядок ініціювання, виконання та завершення платіжних операцій

Схема виконання платіжної операції має бути розроблена з урахуванням вимог платіжного законодавства, валютного законодавства, законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та санкційного законодавства.

Схеми виконання платіжних операцій, що використовуються для виконання платіжних операцій у платіжній системі, повинні відображати порядок ініціювання, виконання та завершення платіжних операцій (включаючи графічне зображення руху інформаційних повідомлень і руху коштів), платіжні інструменти, що використовуються для виконання платіжних операцій, порядок їх емісії та еквайрингу.

Під час зображення та описання схем виконання платіжних операцій у платіжній системі потрібно для кожної окремої схеми зазначити документи, що підтверджують ініціювання платіжних операцій, та документи, на підставі яких здійснюється виплата, а також порядок проведення розрахунків між учасниками платіжної системи за платіжними операціями, що виконуються в платіжній системі, та визначення моменту безвідкличності.

В Інформаційній довідці слід подати схеми виконання платіжних операцій, що використовуються під час надання кожного окремого виду платіжних послуг у платіжній системі.

Схеми виконання платіжних операцій, що використовуються в межах одного надавача платіжних послуг, не слід включати до Інформаційної довідки, оскільки вони не передбачають виконання платіжних операцій між учасниками платіжної системи.

Потрібно навести зображення схеми руху інформаційних повідомлень та руху коштів із часу ініціювання платіжної операції до її завершення в платіжній системі, а також навести опис кожної ланки цієї схеми. Рекомендується рух коштів та інформаційних повідомлень відображати різними позначками. Кожне умовне позначення руху коштів / інформаційних потоків на схемі пронумерувати. В описі до схеми навести посилання на номери потоків.

На графічному зображенні руху інформаційних повідомлень та руху коштів, а також в описі до нього необхідно зазначити всіх задіяних осіб, зокрема технологічних операторів, посередників, розрахункові банки.

В описі схем виконання платіжних операцій слід застосовувати поняття “виплата” для опису порядку завершення платіжних операцій готівкою, “зарахування” – для опису порядку завершення платіжних операцій у безготівковій формі.

В Інформаційній довідці слід навести окремі схеми виконання платіжних операцій, що будуть виконуватися в межах України, за межі України, в Україну з-за кордону, а також окремо подати схеми виконання платіжних операцій, які передбачають ініціювання / завершення платіжної операції з/на рахунок користувача, відкритий в учасника, та окремо – на рахунок користувача, відкритий в іншого надавача платіжних послуг. Під час опису цих схем потрібно використовувати терміни щодо видів рахунків, визначені в статті 63 Закону.

У разі здійснення в платіжній системі платіжної операції за участю іншої платіжної системи в Інформаційній довідці потрібно описати:

- умови, за яких здійснюється спільна діяльність;
- загальну схему виконання платіжних операцій (разом з її схематичним зображенням), що включає рух інформаційних повідомлень та рух коштів із моменту ініціювання платіжної операції в одній платіжній системі та її завершення в іншій платіжній системі (включаючи момент безвідкличності в кожній із платіжних систем);
- опис системи захисту інформації під час обміну інформаційними повідомленнями від однієї платіжної системи до іншої / інших, включаючи технологію обміну, порядок доступу, формування / перевірки електронних підписів, шифрувань;
- порядок проведення розрахунків;
- забезпечення супроводження платіжної операції інформацією про платника та отримувача на всіх етапах її здійснення.

Якщо в платіжній системі передбачається використання унікального ідентифікатора, потрібно зазначити порядок присвоєння / надання унікального ідентифікатора, відомості про суб'єкта (загальна інформація), що зберігає інформацію про унікальний ідентифікатор, порядок обміну інформацією між учасниками, що використовують унікальний ідентифікатор.

7.2. Платіжні інструменти та документи

Відповідно до статті 34 Закону до платіжних інструментів належать:

- 1) прямий дебет;
- 2) кредитовий трансфер;
- 3) електронні платіжні засоби.

Порядок використання платіжних інструментів у платіжній системі має визначатися з урахуванням вимог Закону та нормативно-правових актів Національного банку.

Стосовно емісії платіжних інструментів Інформаційна довідка повинна містити (зокрема, але не виключно):

- перелік платіжних інструментів, що будуть емітуватися. Також потрібно зазначити види платіжних інструментів (наприклад: фізичні, віртуальні, токеновані платіжні інструменти), типи (наприклад: контактні, безконтактні), типи носія даних (наприклад: з магнітною смугою, чипом), типи користування (наприклад: особисті, корпоративні). Крім того, потрібно зазначити, чи передбачається використання передплачених платіжних інструментів;

- інформацію щодо переліку користувачів (наприклад: юридичні особи, фізичні особи, фізичні особи-підприємці);

- порядок емісії платіжних інструментів [підстави здійснення емісії платіжних інструментів (наприклад, дозвільний документ платіжної системи), залучені особи для емісії платіжних інструментів (наприклад: процесинговий центр, центр токенизації) тощо];

- порядок розрахунків за операціями з використанням платіжних інструментів (перелік залучених осіб для здійснення розрахунків та порядок розрахунку між ними).

Стосовно еквайрингу платіжних інструментів Інформаційна довідка повинна містити (зокрема, але не виключно):

- перелік платіжних інструментів, що будуть прийматися еквайром;

- перелік платіжних пристроїв, що будуть використовуватися для виконання платіжних операцій з використанням емісійних платіжних інструментів [наприклад, платіжний пристрій (фізичний платіжний термінал, віртуальний платіжний термінал, банкомат)];

- інформацію щодо переліку користувачів (наприклад: юридичні особи, фізичні особи, фізичні особи-підприємці);
- схему виконання платіжної операції [зокрема порядок ініціювання, виконання та завершення платіжної операції (включаючи графічне зображення руху інформаційних повідомлень і руху коштів, із зазначенням усіх залучених осіб та описів до них), порядок дій еквайра (зокрема порядок формування еквайром платіжної інструкції / авторизаційного запиту до емітента)];
- перелік залучених осіб (узагальнено, без зазначення їхніх найменувань), які безпосередньо будуть задіяні під час надання фінансової платіжної послуги, та опис порядку взаємодії між ними (включаючи порядок здійснення розрахунків), а також зазначити, чи передбачається використання гарантійних депозитів, клірингових розрахунків.

В Інформаційній довідці слід визначити документ, що використовується під час ініціювання платіжної операції з використанням емісійного платіжного інструмента [наприклад, платіжна інструкція (інформаційне повідомлення)], документ і його реквізити, який буде використовувати учасник платіжної системи для виконання платіжної інструкції платника (наприклад, інформаційне повідомлення), та документ, що надається платнику учасником платіжної системи та підтверджує ініціювання платником платіжної операції, під час якої був використаний емісійний платіжний інструмент, а також порядок їх надання.

Вважаємо, що учасник платіжної системи може надати платнику єдиний документ, який підтверджує виконання платіжної операції (для ініціювання якої використовується платіжна інструкція та емісійний платіжний інструмент платника) та який однозначно надає можливість встановити платника та отримувача, а також призначення платіжної операції. Такий документ щонайменше повинен містити таку інформацію:

- номер платіжної інструкції;
- інформацію про надавача платіжних послуг;
- інформацію про платника та отримувача;
- дату та час здійснення операції;
- суму та валюту операції;
- суму комісійної винагороди (за наявності);
- призначення платіжної операції;
- ідентифікатор еквайра або інші реквізити, за допомогою яких є можливість ідентифікувати еквайра;
- ідентифікатор отримувача;
- ідентифікатор платіжного пристрою;
- унікальний код операції / у разі використання платіжного інструменту в платіжній системі: найменування платіжної системи та код авторизації або інший код, що ідентифікує операцію в платіжній системі.

Під час опису порядку ініціювання платіжних операцій потрібно дотримуватися вимог статті 41 Закону, зокрема шляхів ініціювання платіжної операції, визначених у частині другій цієї статті.

Водночас слід урахувати, що платіжна інструкція⁷ повинна містити інформацію, яка дає змогу надавачу платіжних послуг ідентифікувати особу платника та отримувача за платіжною операцією, рахунки платника та отримувача, надавачів платіжних послуг платника та отримувача, суму платіжної операції та іншу інформацію (реквізити), потрібну для належного виконання платіжної операції.

Зазначена ініціатором у платіжній інструкції інформація має передаватися без змін незалежно від залучення до виконання платіжної операції надавачів платіжних послуг, задіяних як посередники, комерційні агенти, чи використання платіжних систем (стаття 40 Закону).

Платіжна інструкція для ініціювання платіжних операцій у готівковій формі (платіжна інструкція на переказ готівки) має включати обов'язкові реквізити, встановлені Інструкцією про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 25.09.2018 № 103 (зі змінами).

Слід урахувати, що платіжна інструкція для ініціювання платіжних операцій з поточних / платіжних рахунків користувачів повинна містити обов'язкові реквізити, встановлені Інструкцією про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 29.07.2022 № 163.

Повернення коштів за платіжною операцією здійснюється надавачем платіжних послуг, який обслуговує отримувача, у випадках, передбачених статтями 46 та 49 Закону.

7.3. Момент безвідкличності

Пропонуємо врахувати, що відповідно до частини другої статті 45 Закону після списання коштів з рахунку платника або настання дати валютування платіжної інструкції для ініціатора настає момент безвідкличності платіжної інструкції.

Якщо момент безвідкличності платіжної інструкції відповідає вимогам частини другої статті 45 Закону, пропонуємо зазначити про це в Інформаційній довідці.

А в разі встановлення у платіжній системі іншого моменту безвідкличності платіжної інструкції (на підставі частини восьмої статті 45 Закону) в Інформаційній

⁷ Платіжна інструкція – розпорядження ініціатора надавачу платіжних послуг щодо виконання платіжної операції (пункт 54 статті 1 Закону).

довідці потрібно зазначити момент настання безвідкличності платіжної інструкції для кожного окремого виду платіжних послуг.

8. Забезпечення супроводження платіжних операцій інформацією про ініціатора та отримувача на всіх етапах здійснення платіжних операцій

У разі укладення договору оператором платіжної системи-резидентом щодо здійснення платіжних операцій за участю двох і більше платіжних систем в Інформаційній довідці зазначається порядок забезпечення в платіжній системі супроводження платіжної операції інформацією про ініціатора та отримувача на всіх етапах здійснення платіжної операції, у тому числі від однієї платіжної системи до іншої, відповідно до Рекомендації 16 Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та статті 14 Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення”.

IV. Рекомендації щодо подання до Національного банку інформації з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення

Згідно з вимогами розділу VI Положення № 208 з метою реєстрації міжнародної платіжної системи, оператором якої є нерезидент, до Національного банку подаються копії документів (витягів із документів) міжнародної платіжної системи, що регламентують:

вимоги у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, які поширюватимуться на учасників міжнародної платіжної системи, та порядок виконання ними цих вимог;

порядок забезпечення в міжнародній платіжній системі виконання рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) щодо переказів.

Вимоги у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, які поширюватимуться на учасників міжнародної платіжної системи, та порядок виконання ними цих вимог встановлює оператор міжнародної платіжної системи. Водночас слід урахувати, що такі вимоги

застосовуватимуться до учасника платіжної системи в частині, що не суперечить законодавству країни місцезнаходження учасника.

Порядок забезпечення в міжнародній платіжній системі виконання рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) щодо переказів має включати (зокрема, але не виключно):

порядок забезпечення в платіжній системі супроводження платіжної операції на всіх етапах її здійснення необхідною інформацією про ініціатора та отримувача коштів (на виконання Рекомендації 16 FATF);

порядок забезпечення в платіжній системі здійснення заходів щодо виявлення операцій осіб, включених до санкційних списків, зокрема відповідно до Резолюцій Ради Безпеки ООН щодо запобігання та протидії тероризму та фінансуванню тероризму (на виконання Рекомендацій 6, 16 FATF);

порядок збереження в платіжній системі даних про платіжні операції (на виконання Рекомендації 11 FATF).

Перелік законодавчих актів України та нормативно-правових актів Національного банку України, які необхідно використовувати під час розроблення Інформаційної довідки:

Закон України “Про платіжні послуги”;

Закон України “Про валюту і валютні операції”;

Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”;

Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення”;

Положення про реєстрацію платіжних систем, учасників платіжних систем та технологічних операторів платіжних послуг, затверджене постановою Правління Національного банку України від 26.09.2022 № 208;

Положення про порядок здійснення оверсайту платіжної інфраструктури в Україні, затверджене постановою Правління Національного банку України від 24.08.2022 № 187;

Положення про порядок здійснення авторизації діяльності надавачів фінансових платіжних послуг та обмежених платіжних послуг, затверджене постановою Правління Національного банку України від 07.10.2022 № 217 (зі змінами);

Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів, затверджене постановою Правління Національного банку України від 29.07.2022 № 164 (зі змінами);

Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними, затверджене постановою Правління Національного банку України від 29.09.2022 № 210 (зі змінами);

Положення про здійснення операцій з валютними цінностями, затверджене постановою Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 2 (зі змінами);

Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті, затверджене постановою Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 5 (зі змінами);

Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18 “Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану” (зі змінами);

Інструкція про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків, затверджена постановою Правління Національного банку України від 29.07.2022 № 162 (зі змінами);

Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг, затверджена постановою Правління Національного банку України від 29.07.2022 № 163;

Інструкція про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 25.08.2018 № 103 (зі змінами).